

واکاوی عوامل رونق ضبط های خانگی

ابوالفضل زارع نظری - الهام نوذری

است. بر اساس پروانه، ظرفیت آن حدود ۲ هزار تن پسته تر در سال است، ولی هیچ زمان نتوانستیم به این مقدار برسیم و در سال های اخیر نیز تعداد مشتری ها در حال کم شدن است و اکثراً به سمت ضبط های خانگی گرایش پیدا کردند. ظرفیت واقعی ضبط ما در حال حاضر حدود ۵۰۰ تا ۶۰۰ تن است.

دلیل کاهش و رغبت کشاورزان برای نیارودن محصول شان به ضبط های بزرگ و رفتن به سمت ضبط های خانگی را چه می دانید؟ آیا از نظر موقعیت مکانی مشکلی دارید؟

ضبط من بهترین موقعیت مکانی را دارد و مشتری ها از دامغان هم پسته می آورند. در هر گوشه ای از ایران باشید حداکثر تا ۱۲ ساعت پسته به دستتان می رسد. دلیل این کاهش در وهله اول

آقای معین! لطفاً توضیحاتی در مورد سابقه کاری خودتان بفرمایید؟ من مانند اکثر خانواده های دیگر وارث تولید پسته هستم. قبل از انقلاب به علت صنعتی شدن کشور و رونق نداشتن بازار کشاورزی در دنیا، تقریباً اکثر خانواده ها فرزندان شان را به کشورهای دیگر می فرستادند. من هم جزو این گروه بودم و در یکی از دانشگاه های آمریکا در رشته تصفیه مواد معدنی فارغ التحصیل شدم اما به دلیل یاری نکردن شانس، نتوانستم در صنایع مس ایران مشغول بکار شوم. بنابراین وارد عرصه تولید پسته شدم و بدنبال آن ضبط پسته ای احداث نمودم و با همکاری همسرم مدیریت آن را برعهده گرفتیم.

ضبط پسته شما در کجاست و چه ظرفیتی دارد؟ ضبط پسته بنده در عباس آباد معین

ساخت ضبط پسته نقطه عطفی در صنعت پسته کشور بود تا پاسخگوی حفظ کیفیت حجم عظیم محصول تولیدی کشور باشد. در گذشته ای نه چندان دور پوست کندن پسته ها با دست، زمان بر و طاقت فرسا بود و به نیروی زیاد کارگری احتیاج داشت. طی سال های پس از ساخت این ضبط ها، عده ای شغل ضباطی را برگزیدند و خدمات ارائه دادند. اما این روزها خبرهای ضد و نقیضی از اطراف و اکناف که از سرد شدن بازار این ضبط ها حکایت دارد، شنیده می شود. در این راستا بر آن شدیم که از آقای منصور معین عضو پیوسته انجمن پسته ایران جزئیات بیشتری را جویا شویم. آقای معین حین توضیحاتش گریزی به بازگویی تاریخچه تکامل ضبط ها نیز زده است که یادآوری آن خالی از لطف نیست.

وضعیت میدان ها و حمل و نقل پسته چیزی به خاطر دارید؟ آن زمان هنوز پسته زیاد نشده بود. آقایان امین و آگاه پیشتازان این صنعت در توسعه باغ ها بودند و در هر کدام از روستاهای نزدیک باغ هایشان مجبور بودند ضبط پسته داشته باشند. در این شرایط نیاز بود همه ضبط ها جمع شوند.

حتی یادم می آید بین سال های ۴۰ تا ۴۶ شمسی، موزاییک کردن میدان پسته انقلابی به پا کرد؛ چون قبلاً بر روی زمینی که خاک آن را کوبیده بودند یا روی آجر کوره ای، پسته را خشک می کردند. اداره بهداشت در آن زمان خیلی پیگیر این قضیه بود که پسته را در جاهای تمیز خشک کنند. برای پوست کردن پسته، سالن سر پوشیده یا کبار مانند داشتند و از اول زمان تولید پسته تا سال ۱۳۴۰ با الاغ پسته را حمل می کردند و اولین وسیله حمل و نقل پسته تراکتورهای هلدر دو شاخ ساخت آلمان بود و آقای منتظری در رفسنجان اولین جک هیدرولیکی را برای تخلیه محصول از تریلر روی این تراکتورها گذاشت.

بعد از دستگاه پسته پوست کنی کال چه دستگاه هایی ساخته شد؟

افرادی که در این صنعت پیش قدم بودند آقای بهشتی بودند. ایشان دستگاهی درست کرده بود که مثل انگستان دست پسته را پوست می کرد و حتی انتهای طلایی دانه را حفظ می کرد و آقایان ابراهیمی چرخ ۶ تن را برای دانه کردن پسته برای این دستگاه ها ساختند و یک مرتبه متوجه شدند که این دستگاه عمل پوست کنی را هم انجام می دهد. فقط مقداری گو می ماند که کارگران آن ها را با دست جمع می کردند. پسته ای که خندان بود روی میدان آفتابی می ریختند و خشک می شد.

در آن زمان خرده مالکی وجود نداشت؟

خیر خرده مالکی وجود نداشت و اگر هم بود خیلی کم بود در حد خانواده شان پسته داشتند.

قیمت دستگاه های پسته پوست کنی آقای بهشتی چقدر بود؟

در سال ۴۳ تقریباً ۱۲۰۰ تومان و دستگاه

تحویل دادند. قبل از این سطح باغ ها و تعداد کارگران کم بود و از جنوب خراسان و زاهدان یک سری کارگر آمدند و مشغول بکار شدند و سرعت جمع آوری محصول بالا رفت و این دستگاه کمک کرد که پسته زودتر ضبط شود.

سیر تاریخی و تکامل ضبط های پسته را به خاطر دارید؟

از سال ۱۳۴۲ به یاد دارم که آقای ایرج آگاه یک دستگاه سیب زمینی پوست کن را از ایتالیا به ایران آوردند و آقای بهشتی تصمیم گرفتند آن را به دستگاه پسته پوست کنی کال (کرکی) تبدیل کنند. این دستگاه با موتور بنزینی کار می کرد و شور و شوقی را بوجود آورد و هر کس سعی می کرد یکی از این دستگاه ها را در ضبط خودش داشته باشد. پیش از اینکه این دستگاه بکار گرفته شود، پسته های رسیده را با دست پوست می کردند و پوست پسته های کال را با زدن چوب بر روی آنها که کار بسیار سختی بود، جدا می کردند.

آیا تعداد کارگرانی که با دست پوست پسته را می کردند، جوابگوی آن حجم پسته بود؟ از

به کاهش تولید پسته بر می گردد. **به نظر نمی رسد کاهش میزان تولید کل، روی حجم ۵۰۰ تا ۶۰۰ تن ضبط شما اثر گذار باشد. نظر شما چیست؟**

دقیقاً همین اتفاق هم افتاده است. من مشتری های خودم را حفظ کرده ام. بحث ما این بود که در آن زمان شور و شوقی در استان کرمان به راه افتاده بود که ضبط های کوچک خانگی جمع شوند و ضبط های خدماتی کار را در دست گیرند و بتوانند پسته مرغوب تری به بخش صادرات تحویل دهند. بخصوص زمانی که مسئله افلاتوکسین بحرانی شده بود و ادعایی بود که ضبط های خدماتی بهتر می توانند کار ضبط را انجام دهند، چون سرعت جمع آوری پسته بیشتر می شد. در دهه ۴۰ شمسی بزرگترین تولید کننده پسته مرحوم نیک نفس بود. کار ضبط پسته نیک نفس که عملاً با دست بود تا حدود اوایل آذر طول می کشید و پس از آن، مدت ضبط پسته با به کارگیری دستگاه پوست کن به چیزی حدود ۲۰ روز رسید. در آن زمان مرحوم بهشتی دستگاه های کال پوست کنی را به بازار

گرانی بود که طبق سفارش می ساختند. بلبرینگ، موتور و تسمه موتور ایرانی نبود، بقیه قطعات در ایران ساخته می شد.

پس از ساخت دستگاه اولیه چه مدت وقفه افتاد تا بقیه دستگاه ها ساخته شوند؟

حدود سال های ۵۹ بود که دو نفر به نام های دکتر علی وثوقی و مرحوم علی آقا هنری ضبط های نیمه مکانیزه را آوردند. آقای وثوقی خودش دستگاه را ساخت و حوض آبی را راه اندازی کرد و ضبط هنری براساس نوع آمریکایی آن بود که طرحش را به ایران آورده بودند. ابتدا پسته به صورت مستقیم داخل خشک کن می رفت و ظرف یک تا دو سال این دو نفر تصمیم گرفتند که باید نم گیر هم وجود داشته باشد.

موتورهای پسته پوست کنی برقی بودند یا بنزینی؟

از زمانی که شبکه برق در روستاها گسترش داشت برقی شدند و برخی مالکین موتور برق داشتند.

چقدر از چرخ پوست کنی و بقیه خط استقبال شد؟

خیلی زیاد. در اوایل دهه ۶۰ ایده احداث ضبط پسته خدماتی توسط آقایان هنری، شهریار و وثوقی شکل گرفت. از این به بعد خرده مالکی رونق گرفت و بسیاری از املاک در روستاها در اثر قانون ارث خرده مالک شدند و حدود دهه ۷۰ رونق این ضبط ها شروع شد.

چه کسانی ساخت ضبط های پسته خدماتی را بر عهده داشتند؟

آقایان ابراهیمی و نخعی جزو اولین تولیدکنندگان سفارشی بودند و بعد از آنها آقای حسنی کبوتر خانی. یک سری افراد در این کار آمدند ولی تنها دستگاه هایی مانند گوگیر یا دهن بست جدا کن می ساختند. آقای نخعی اولین دستگاه گوگیر سوزنی را ساخت و پس از آن آقای ابراهیمی دستگاه گوگیری ساخت که با خاصیت اصطکاکی کار می کرد. البته در این اثنا انتقال پسته از یک دستگاه به دستگاه دیگر با یک نوار، تحولی در ضبط بود. **چه مشکلی ایجاد می شود اگر هر کس برای خودش ضبط**

جداگانه ای داشته باشد؟

مسئله ای نیست. ولی چرا ما مثل آمریکایی ها عادت نکرده ایم که چند ضبط بزرگ و قدرتمند داشته باشیم و بتوانیم بازار را در دست بگیریم.

شاید ساختار خرده مالکی ما این اجازه را نمی دهد که مثل آنها باشیم؟ افرادی هستند که یک تا دو هکتار باغ دارند و سه رقم متفاوت پسته در آن وجود دارد، شما چه شرایطی می توانید تعریف کنید که این شخص بتواند پسته اش را به یک ضبط خدماتی بدهد؟

کاری که خودم و مسعود معین و خواهرم فاطمه معین و آقای مهدی معین کردند و برای این کار برنامه ریزی کردیم و هر کدام یک رقم را ضبط می کردیم.

آیا خرید هم انجام می دادید؟

خیر. **برای کسی که محصول کمی دارد چطور برایش صرف می کند که این مقدار محصول را برای ضبط بیاورد؟**

اوایل ضباطان این مقدار پسته کم را هم قبول می کردند، چون می خواستند در این زمینه فرهنگ سازی شود. ولی الان این طور نیست، چون تخلیه کامل یک ضبط حدود ۴۰ دقیقه طول می کشد و صرفه اقتصادی ندارد. در حال حاضر زیر ۵ هزار کیلوگرم پسته تر قبول نمی کنم.

اگر مشتری کمتر از ۵ هزار کیلوگرم بار داشته باشد چه می کنید؟

در سال های اول مشتری داشتم که ۸۰۰ کیلو بار می آورد و من قبول می کردم، اما هم اکنون این کار را انجام نمی دهم.

می گویند حجم کم محصول برای ضبط صرف نمی کند. آیا تا بحال به فکر خرید از مشتری ها و جمع آوری آنها بودید؟

متأسفانه بعد از فوت پدر بزرگم ما دیگر هیچ کدامان شم اقتصادی نداشتیم که وارد این کار شویم. این خیلی کار خوبی بود و رونق ضبط ها را افزایش می داد.

آیا شرایط اقتصادی این طور ایجاب می کند که افراد ضبط

خانگی داشته باشند؟

من فکر می کنم این یک قضیه فرهنگی است. داشتن پسته کلاس اجتماعی شما را بالا می برد و ترجیح می دهید انحصاری کار کنید.

به طور کلی عوامل از رونق افتادن ضبط های خدماتی را چه می دانید؟

یکی اینکه قیمتی که ضبط های پسته اعلام کرده اند زیاد است، ولی سعی کرده ایم آن را کاهش دهیم. امسال ۴۵۰ تومان تمام کار و رو میدانی ۳۸۰ تومان است. مشکل دیگر، بد عمل کردن ضباط ها است. بسیاری از ضبط ها نظم و ترتیب در کارشان وجود ندارد. متأسفانه تا به امروز هیچ گونه استانداردی در ضبط ها تعریف نشده است. البته مشتری هم وقتی طول ۴۰ متری ضبط را می بیند تصور می کند که به پسته اش صدمه وارد می شود که این یک نظر عامیانه است.

در ضبط خودتان چه شرایطی از نظر دقت وجود دارد؟

ابتدا با مشتری های راه دور صحبت می کنیم که باید اول صبح پسته را به دست ما برسانند تا بتوانیم پسته بهتری تحویل دهیم. دستگاه ها هر شب کاملاً شسته می شوند و نظارت پسته از زمان تحویل تا نم گیر با من است و از آن به بعد به دست همسرم است. برای مشخص کردن هر محموله اسم شخص نوشته نمی شود و با کددهی، محصول هر مالک از دیگری قابل تمایز است. اگر مالکی از دو منطقه پسته بیاورد ما برای هر کدام دو کد مختلف می دهیم. در پایان کار یک گزارش در مورد کیفیت پسته و آفت احتمالی آن می نویسیم و تحویل مالک می دهیم تا بتواند برای سال بعد مدیریت باغی بهتری اعمال نماید. **منطق دو بخشی کردن فعالیت ها در ضبط تان چیست؟**

قسمت ضبط خشک دقت خاصی می خواهد و به همین دلیل به همسرم سپرده شده است.

از آقای منصور معین که وقتشان را برای گفتگو در اختیار انجمن پسته قرار دادند، کمال تشکر را داریم.